بررسی ارتباط سلامت روان سربازان با اعتیاد و آسیب به خود در گذشته

حسین شکاری[1]، سجاد یوسفی[2]، محمد احمدی[3]

۱-گروه روانشناسی بالینی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران ۲- کارشناس روانشناسی، پدافند هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، بندرلنگه، هرمزگان۳- پزشک عمومی و پژوهشگر، دانشگاه علوم پزشکی ایران، نویسنده مسئول.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله
پژوهشی

تاریخچه مقاله
دریافت : ۹۶/۱/۲۳
پذیرش : ۹۶/۴/۱

کلید واژگان
سلامت روانی، اعتیاد، آسیب به خود، سرباز.

نویسنده مسئول
Email:
dr.ahmadi.md@gmail.com

چکیده

مقدمه: با توجه به اهمیت سلامت روانی در بین سربازان، پژوهش حاضر به بررسی ارتباط بین اعتیاد و آسیب به خود با سلامت روانی سربازان پرداخته است.

روش کار: پژوهش حاضر بصورت توصیفی- مقطعی بر روی یک گروه از سربازان تازه وارد ارتش در سال ۹۴ انجام شد. بعد از معاینه ی پزشکی و مصاحبه روانشناسی از سربازان شرکت کننده خواسته شد تا به پرسشنامه سلامت عمومی(GHQ) پاسخ دهند. ارتباط میان ابعاد مختلف سلامت روان با دو متغیر اعتیاد و آسیب به خود در گذشته با استفاده از آزمونهای تی مستقل و آنالیز واریانس مورد بررسی قرار گرفت.

یافته ها: سلامت روان عمومی در میان سربازان با و بدون شواهد اعتیاد تفاوت معناداری نداشت . از زیر مقیاس های سلامت روان، تنها علایم افسردگی در سربازان با شواهد اعتیاد به طور معناداری بیشتری بود. سلامت روان عمومی و تمام زیر مقیاس های چهارگانه در افراد با شواهد آسیب به خود در گذشته به طور معناداری اختلال بیشتری داشتند. سربازان با اعتیاد و آسیب به خود همزمان در زیر مقیاس افسردگی اختلال بیشتری از سایرین نشان دادند.

نتیجه گیری:آسیب به خود در گذشته نسبت به اعتیاد با اختلال بیشتری در سلامت روان همراه است. در سربازان مبتلا به اعتیاد اختلال خلقی بیشترین حیطه ی آسیب پذیر در سلامت روان است.

مقدمه

سلامت روان ابعاد گوناگونی دارد. سازمان بهداشت جهانی[1] سلامت روان را به عنوان حالتی از رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی و نه صرفا فقدان بیماری تعریف می کند. همچنین منظور ازسلامت روان نبود علائم روانی همچون اضطراب[2] و افسردگی[3]، نشانه های جسمانی شکل[4] و اختلال در کارکرد اجتماعی[5] است (انجمن روانپزشکی امریکا، ۲۰۱۳). چاهن[6] نیز سلامت روانی را وضعیتی از بلوغ روان شناختی تعبیر می‌کند که عبارت است از حداکثر اثربخشی و رضایت به دست آمده از تقابل فردی و اجتماعی که شامل احساسات و بازخوردهای مثبت نسبت به خود و دیگران می‌شود (۱). به طور کلی مهمترین ابعاد سلامت، همانگونه که در پرسشنامه سلامت عمومی به آن پرداخته شده است، علایم خلقی، علایم اضطرابی، عملکرد اجتماعی و علایم جسمی است. این چهار حیطه شایع ترین اختلالات روانی را همراه با تاثیرشان در عملکرد شخص ارزیابی می کند (۲).

اعتیاد به طور مستقیم با سلامت روان مرتبط بوده و رابطه ی دو سویه میان اعتیاد و کاهش سلامت روان برقرار است. سازمان بهداشت جهانی(۱۹۵۰) ویژگی های اعتیاد را این گونه بیان می کند:

۱- نیاز به مصرف یک ماده شیمیایی که عدم مصرف آن سبب ایجاد حالات غیر عادی در بدن گردیده و برای معتادین غیر قابل تحمل می شود.

۲- تمایل به افزایش تدریجی میزان مصرف دارو جهت کسب لذت و آرامش

۳- وابستگی جسمی و روانی به دارو

۴- احساس خوشی که بعد از استعمال دارو به معتاد دست می دهد. بنابراین اعتیاد میتواند به عنوان سرنخی برای شناسایی ناسلامتی های روانی و جسمی عملکرده و مراقبت های روانشناختی را همدفمند سازد.

خود زنی و خودکشی، یا به طور کلی رفتارهای آسیب به خود، یافته های شایعی در معاینات عمومی سربازان هستند که می توانند اطلاعاتی در باره اختلالات روانی آنها ایجاد کنند. از مهم ترین اجزای خودزنی و خودکشی شامل عوامل استعداد ژنتیکی، روانپزشکی، روانشناختی، خانوادگی اجتماعی و فرهنگی می باشد (۳). خودکشی موفق و تلاش برای خودکشی هردو، در زمینه ای از

۱- World Health Organization
۲- Anxiety
۳- Depression
۴- Somatic symptom
۵- Social dysfunction
۶- Chauhan

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

اختلالات روانی و اختلال مصرف مواد روی می دهند (۴, ۵) . مصرف مواد به طور اساسی باعث افزایش خطر افکار خودکشی و دومین پیشرو خودکشی بعد از افسردگی است (۳). رفتارهای آسیب به خود میتوانند از اختلالات خلقی، شخصیتی، اعتیاد و عدم وجود مهارت های مقابله و کنترل خشم و شدت آسیب های روانی قبلی حاکی باشند.

مطالعات روی اعتیاد و آسیب به خود در سربازان محدود است. با توجه به مطالعات محدود انجام گرفته در مورد سلامت روانی سربازان در ایران، هدف از این پژوهش مقایسه ارتباط تاثیر اعتیاد و آسیب به خود بر سلامت روانی می باشد. یکی از مشکلات رایج در پادگان ها، موضوع تشخیص سلامت روانی و صلاحیت سربازان تازه وارد برای دریافت اسلحه و پذیرش پستهای حساس می باشد. عدم توجه به سلامت روانی در سربازان جهت دریافت اسلحه می تواند به پیامدهای مخربی همچون خودکشی، خودزنی و دیگرکشی منجر شود. نتایج این پژوهش می تواند در تعیین سلامت روان سربازان تازه وارد و پیش بینی صلاحیت و یا عدم صلاحیت دریافت اسلحه و پذیرش پستهای حساس توسط آنها مورد استفاده قرار گیرد.

تفکیک خودزنی و خودکشی به عنوان دو اصطلاح نیاز به بررسی بیمار در فاصله کوتاه بعد از رخداد آسیب داشته و بدون دانستن شدت آسیب، روش آن و رفتارهای پیش و پس از رخداد آسیب نمی توان به طور دقیق تفکیک نمود. در این مطالعه رفتار های آسیب به خود، اعم از خودزنی و اقدام به خودکشی ناموفق در گذشته به اقرار فرد و یا وجود شواهد فیزیکی، مد نظر قرار گرفته است.

روش کار

مطالعه حاضر بصورت توصیفی مقطعی در سال ۱۳۹۴ بر روی ۳۷۶ نفر از سربازان ۱۸ تا ۲۲ ساله یکی از مراکز نظامی ارتش در جنوب ایران انجام شد. شرکت کنندگان پس از گذراندن دوره ی دوماهه ی آموزشی، با استفاده از پرسشنامه ی سلامت روان عمومی ۲۸ سواله از نظر سلامت روان و زیر مقیاس های چهارگانه ی آن بررسی شدند و به طور همزمان از نظر دو متغیر اعتیاد و سابقه آسیب به خود مورد بررسی قرار گرفتند. بررسی متغیر ها در قالب معاینه ی پزشکی و مصاحبه ی روانشناسی بود و شرایط حاکم بر معاینات و مصاحبه با رعایت موازین اخلاقی و رابطه ی بیمار-درمانگر بود و به سربازان اطمینان داده شد یافته ها و گفته های آنها جز اسرار پزشکی قلمداد شده و در اختیار دیگران قرار نمیگیرد. متغییر های مورد برسی اعتیاد و آسیب به خود درگذشته بودند.

برای اندازه گیری سلامت روانی از پرسشنامه سلامت عمومی (GHQ)[1] فرم ۲۸ سوالی استفاده شد. هدف این پرسشنامه تمایز بین بیماری روانی و سلامت است. این پرسشنامه۲۸ سوال دارد که چهار بعد سلامت عمومی، یعنی علایم جسمانی[2] علایم اضطراب واختلال در خواب،[3] علایم افسردگی[4] و کارکرد اجتماعی[5] را اندازه گیری می کند. نمره هر سوال از صفر تا سه متغیر است. و نمره های هر مقیاس از صفر تا۲۱ متغیر است. حداقل تحصیلات مورد نیاز مقطع اول راهنمایی و پرسشنامه به صورت خودسنجی می باشد. در صورت نداشتن معیار تحصیلات پرسشنامه به وسیله مصاحبه گر اجرا می شود. این آزمون برای هر فرد ۵ نمره به دست میدهد که ۴ نمره آن مربوط به مقیاس های فرعی و یک نمره هم از مجموع نمرات خرده مقیاس ها به دست می آیدکه نمره کلی است. بهترین نقطه برش برای این ابزار ۲۳ است. به این معنا که نمره بالاتر نشان دهنده اختلال روانی و نمره پایین تر نشانه سلامت روانی است. در بررسی گلدبرگ و ویلیامز اعتبار تصنیفی برای کل پرسشنامه را۰/۹۵و ثبات درونی با روش آلفای کرونباخ را ۰/۹۳گزارش کردند(۶). ضریب اعتبار و روایی مقیاس های چهارگانه این پرسشنامه به ترتیب عبارتند از:

نشانه های جسمانی(۰/۶۰و۰/۷۶) اضطراب(۰/۶۷و۰/۸۴) نارسایی در کارکرد اجتماعی(۰/۵۷و۰/۶۱) افسردگی(۰/۵۷ و ۰/۶۱) و کل پرسشنامه (۰/۵۵و ۰/۹۳)می باشد(۷).

جهت مقایسه نمرات پرسشنامه در ارتباط با وجود یا عدم وجود هر یک از متغیر ها از آزمون تی مستقل و به منظور بررسی تاثیر همپوشانی متغیر ها از آنالیز واریانس ها استفاده شد. متغیر ها شامل شواهد اعتیاد بر اساس شرح حال و معاینه و شواهد آسیب به خود یابه بیان دیگر خودزنی و خودکشی در گذشته در معاینه بود. معیار داشتن اعتیاد، ذکر توسط خود سرباز حین مصاحبه و یا شک بالینی قوی همزمان پزشک و روان شناس بود. همچنین معیار آسیب به خود وجود شواهد آسیب به خود گذشته که توسط خود سرباز به تایید می رسید. در مورد وجود اعتیاد و آسیب به خود در گذشته با توجه به شرایط اخلاقی حاکم بر مطالعه، حساسیت بیشتری وجود نداشت.

یافته ها

تعداد ۳۷۶ سرباز مطالعه شد. میانگین و انحراف معیار سلامت روانی ۱۰/۳۳±۲۱/۲ بود. میانگین اختلال در عملکرد اجتماعی ۳/۸±۷/۲ و میانگین اضطراب ۴/۳±۵/۷ و میانگین علایم جسمانی۳/۴±۵ و میانگین میزان افسردگی ۴/۱±۳/۲ بود. نتایج نشان داد ۲/۹درصد سربازان فقط شواهد اعتیاد، ۵/۱ درصد فقط شواهد آسیب به خود ،۲/۴درصد همزمان اعتیاد و خودزنی را داشته و سایرین (۸۹/۶٪) هیچ کدام از این دو متغیر را نداشتند.

۱– General health questioner
۲- Somatic Symptoms
۳- Anxiety and Sleep Disorder
۴- Depression Symptoms
۵- Social Function

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

سلامت روان عمومی در میان سربازان با و بدون شواهد اعتیاد تفاوت معناداری نداشت. اما از زیر مقیاس های سلامت روان، علایم افسردگی در سربازان معتاد به طور معناداری بیشتر از سربازان سالم بود (جدول ۱).

جدول ۱: مقایسه سلامت عمومی و زیر مقیاس های چهارگانه مرتبط با اعتیاد در دو گروه معتاد و سالم

متغیر	سلامت عمومی	علائم جسمی	اضطراب	اختلال عملکرد اجتماعی	افسردگی
سربازان سالم (n=۳۵۶)	۲۰/۵±۹/۸	۴/۸±۳/۳	۵/۴±۴/۲	۷/۳±۳/۷	۲/۸±۳/۶
سربازان معتاد (n=۲۰)	۳۲/۳±۱۲/۳	۸±۴/۱	۹/۸±۴/۴	۵/۳±۳/۵	۹/۲±۷
P Value	۰/۲۷	۰/۱	۰/۶۳	۰/۵۵	*۰/۰۰۱

درمورد سابقه آسیب به خود، سلامت روان عمومی و تمام زیر مقیاس های چهارگانه در افراد با شواهد آسیب به خود در گذشته به طور معناداری نمره بیشتری داشتند و سلامت عمومی این افراد در همه ی ابعاد اختلال بیشتری داشت. (جدول ۲).

جدول ۲: مقایسه سلامت عمومی و زیر مقیاس های چهارگانه در ارتباط با آسیب به خود

متغیر	سلامت عمومی	علائم جسمی	اضطراب	اختلال عملکرد اجتماعی	افسردگی
سربازان سالم (n=۳۴۸)	۲۰/۳±۹/۴	۴/۷±۳/۲	۵/۴±۴/۱	۷/۲±۳/۷	۲/۸±۳/۶
سربازان با سابقه آسیب به خود (n=۲۸)	۳۱/۸±۱۴/۷	۷/۸±۴/۲	۸/۵±۵/۶	۷/۶±۴/۷	۷/۷±۶/۸
P Value	*۰/۰۰۱	*۰/۰۲	*۰/۰۰۳	*۰/۰۴	*۰/۰۰۱

با استفاده از آنالیز واریانس دیده شد سربازانی که هر دو متغیر سابقه آسیب به خود و اعتیاد را داشتند بطور معنی داری بیش از سایرین اختلال افسردگی داشتند (P=۰/۱۱)، اما سایر زیرمقیاسهای سلامت روان تفاوت معنی داری نداشت.

بحث و نتیجه گیری

نتایج مطالعه ما نشان داد در سربازان مبتلا به اعتیاد، اختلال خلقی بیشترین حیطه ی آسیب پذیر در سلامت روان است. سایر مطالعات نشان داده اند سلامت روان معتادان کمتر از افراد عادی است. در تبیین چرایی این نکته می توان به عواملی همچون استفاده بیشتر مواد توسط مبتلایان به اختلال روانی به خصوص اختلالات خلقی و کاهش مهارت فرد در مقابله با مصرف مواد به دنبال اختلال روانی موجود و در نتیجه تسهیل گرایش به مواد مخدر اشاره کرد (۸). افسردگی به عنوان یکی از شایع ترین شرایط روانی در میان سربازان و نیروهای نظامی میتواند رابطه ی علی و معلولی دوسویه ای با اعتیاد داشته باشد. همانطور که قبلا گفته شد، افسردگی و اعتیاد هر دو از زمینه های مهم اقدام به خودکشی هستند. بنابراین بررسی اختلالات خلقی ثانویه یا خفیف در افراد با اعتیاد میتواند خطر رفتارهای آسیب به خود را کاهش دهد.

مطالعه ما همچنین نشان داد در افراد با آسیب به خود ، همه ی ابعاد سلامت روان دچار اختلال هستند. سلامت روانی ارتباط نزدیکی با افکار، نقشه و تلاش برای خودکشی[۱] دارد. اختلال افسردگی اساسی[۲]، اختلال دوقطبی[۳]، اختلالات اضطرابی[۴] اختلالات روانپریشی[۵]، سومصرف الکل و داروهای قاچاق، اختلالات شخصیت به ویژه اختلال شخصیت اسکیزویید[۶]، مرزی[۷] و خودشیفته[۸]، اختلال سازگاری[۹] و اختلال استرس پس از سانحه[۱۰] همگی با آسیب به خود رابطه دارند. با توجه به اینکه خودزنی نسبت به اعتیاد با اختلال در ابعاد بیشتری از سلامت روان همراه بود، احتمالا مشکلات روانی شدید تری در این بیماران قابل تشخیص است. بنابراین توجه به معاینه فیزیکی بدن برای شواهد آسیب به خود میتواند افراد در معرض خطر را شناسایی کرده و با مراقبت های هدفمند از تکرار آسیب جلوگیری به عمل آورد.

مطالعه ما این را نیز نشان داد که سربازان با اعتیاد و آسیب به خود همزمان در زیر مقیاس افسردگی اختلال بیشتری از سایرین نشان دادند این یافته میتواند اطلاعاتی در مورد بالاتر بودن شدت آسیب روانی در این بیماران، متفاوت بودن ساز و کار آسیب به خود نسبت به افراد غیر معتاد و نیز احتمال تکرار آسیب به خود در آینده به دست دهد. تحقیقات مختلف ارتباط قوی بین اختلال مصرف مواد و آسیب به خود را نشان داده است (۹). بنابراین موارد با آسیب به خود و اعتیاد همزمان نیازمند مراقبت بیشتری بوده و باید در راس توجه قرار گیرند.

۱- Suicide
۲- Major depression disorder
۳- Bipolar disorder
۴- Anxiety disorders
۵- Psychotic disorders
۶- Schizoid personality disorder
۷- Borderline personality disorder
۸- Narcissistic personality disorder
۹- Adjustment disorder
۱۰- Post-traumatic stress disorder

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

شاید بتوان گفت این افراد، هم زمینه ی خلقی مناسب و هم تجربه ی آسیب به خود را دارند و ممکن است در خطر بیشتری از آسیب به خود باشند.

این مطالعات محدودیت هایی داشت. نخست آنکه تفکیک خود زنی و خودکشی به دقت بیشتری در شرح حال و بررسی انگیزه ها نیاز داشته و نمیتوان به صورت گذشته نگر این موارد را به صورت دقیق از هم تفکیک نمود. همچنین آسیب به خودهایی چون خوردن قرص و سایر روش هایی که تاثیر قابل مشاهده ای به جا نمیگذارند ممکن است بیان نشوند. در مطالعه حاضر با وجود اینکه سعی شده است همه ی انواع آسیب به خود درنظر گرفته شوند، غالب موارد آسیب به خود از نوع جراحت های سطحی بدن بود. محدودیت بعدی این مطالعه این بود که بررسی سابقه ی اعتیاد در گذشته و آن هم در افرادی که از دوره آموزشی آمده اند، به طور دقیق ممکن نیست. ممکن است سربازان به دلایل مختلفی وجود اعتیاد در گذشته را در شرح حال ذکر نکنند. از سوی دیگر انجام آزمایش غربالگری اعتیاد با این مشکل مواجه است که نمیتوان اعتیاد در گذشته را با آن بررسی نمود و انجام آن نیز نیازمند رضایت آزمودنی است.

به طور خلاصه، نتایج این مطالعه نشان داد آسیب به خود در گذشته نسبت به اعتیاد با اختلال بیشتری در سلامت روان همراه است. در سربازان مبتلا به اعتیاد اختلال خلقی بیشترین حیطه ی آسیب پذیر در سلامت روان است و سربازان با اعتیاد و آسیب به خود همزمان مشکلات خلقی بیشتری از موارد با یکی از دو متغیر اعتیاد و خود زنی داشته اند.

References

1-Chauhan S. Mental hygiene. New Delhi: Allied. 1991;35.

2-Gelaye B, Tadesse MG, Lohsoonthorn V, Lertmeharit S, Pensuksan WC, Sanchez SE, et al. Psychometric properties and factor structure of the General Health Questionnaire as a screening tool for anxiety and depressive symptoms in a multi-national study of young adults. Journal of affective disorders. 2015;187:197-202.

3-Hawton K, Saunders KE, O'Connor RC. Self-harm and suicide in adolescents. The Lancet. 2012;379(9834):2373-82.

4-Giegling I, Olgiati P, Hartmann AM, Calati R, Möller H-J, Rujescu D, et al. Personality and attempted suicide. Analysis of anger, aggression and impulsivity. Journal of psychiatric research. 2009;43(16):1262-71.

5-Goldston DB. Conceptual issues in understanding the relationship between suicidal behavior and substance use during adolescence. Drug and Alcohol Dependence. 2004;76:S79-S91.

6-Goldberg D, Williams P. General health questionnaire: Granada Learning Group; 1988.

7-Ebrahimi AE, Moulavi H, Mousavi SG, Borna Manesh A, Yaghoubi M. Psychometric properties and factor structure of General Health Questionnaire 28 (GHQ-28) in Iranian psychiatric patients. 2007.

8-Sadock BJ, Sadock VA. Kaplan and Sadock's synopsis of psychiatry: Behavioral sciences/clinical psychiatry: Lippincott Williams & Wilkins; 2011.

9-Guvendeger Doksat N, Zahmacioglu O, Ciftci Demirci A, Kocaman GM, Erdogan A. Association of suicide attempts and non-suicidal self-injury behaviors with substance use and family characteristics among children and adolescents seeking treatment for substance use disorder. Substance use & misuse. 2017;52(5):604-13.

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]

Study of Associations of Mental Health with Previous Addiction and Self-injury in Iran Army Recruits

Shekary H (Msc), Yosefi S (Msc), Ahmadi M (MD)*

Abstract

Background: According to the importance of mental health among soldiers, this study focused on association of mental health and addiction and/or self-injury.

Method: This study was performed on a group of new recruit army soldiers in the south of Iran in 2015. The subjects were physically examined, interview and asked to answer general health questionnaire. History of addiction and evidence and history of self-injury were noted and data analyzed using student t-test and ANOVA.

Results: General health was not different between addicted and not addicted subjects, but depression score was higher for addiction group. Self-injury group had higher scores of general mental health and four subgroups, significantly. Addiction and self-injury, together subjects had significant higher depression scores

Conclusion: Previous self-injury is associated with broader impairment of mental health. Previous Addiction is mainly interact with mood status.

Key words: Mental health; army; recruits; self-injury

---

*Corresponding Author: Researcher in Iran University of medical sciences, Tehran, Iran, Email: dr.ahmadi.md@gmail.com

[Downloaded from npwjm.ajaums.ac.ir on 2026-11-12]